عێراقی داڕماو، بە کەڵکی ژیانی کورد نایەت! با وێرانتری بکەین!-3- هادیی حەمە رەشید – کامیار سابیر

یەکێک لەو ئەکادیمیستە عێراقییانەی بە وردیی باسی دروستبوونی دەوڵەتی نەتەوەیی لە ناوچەکەدا ئەکات، "سامیی زوبەیدە"یە. لە دیدی ئەوەوە، ئارگیومێنتەکی بەکاڵاکردن لەسەر دروستبوونی عێراق و پێکهاتەکانی، لەسەرە و لەوە، بەتایبەتییش لە لایەن کوردە نەتەوەییە-نەژادییەکانەوە، ئەکرێن، بنەمای عەقڵانیی و واقیعییان نییە. بە پشتبەستن بە باوەڕی ئەو، بەچوونی ئەوەی عێراق، دروستکراوە(صناعیە)، ناسنامەی نییە، جیۆگرافیایەکی سیاسیی ئایدیالییە، قووڵایی سایکۆلۆژیی و مێژوویی پێکهاتەکانی عێراق، بە هەند وەرنەگیراون، ئەچنە خانەی (ئارگیومێنت و پرسیار و خەیاڵاتی سیاسیی) بێهوودەوە(futile)، چونکە زۆربەی پرۆسەی دەوڵەتی نەتەوەیی لە دونیادا، خەلقی رەوتی مێژووییە*.

ئەم رەوتە مێژووییەی عێراق و زۆربەی وڵاتانی ناوچەکە و بگرە جیهانیشی تێدا دروست کراوە، لە ئیرادەی سیاسیی گەلانی عێراق و گەلی کورددا نەبووە. هاوکات، جگە لە ئیفرازاتی ناسیاسیی و ناعەقڵانیی وەکو ریفراندۆمیش، هیچی ترمان (وەکو کورد) لە دەست نایەت. پرسیاری سەرەکیی ئەوە ئەبێت کە پاش سەد ساڵ بە نەفرەتکردنی عێراق و رۆڵەی شیعر بە پەیمانی سیڤەر، پاش ئەو هەموو کارەساتانەی کوردایەتیی و عوروبە بەسەر کورد و عێراقیاندا هێناوە، کاتی ئەوە نەهاتووە، ئێمەی کورد، خۆمان بە عێراقیی بزانین و لە چوارچێوەی عێراقدا، کەرامەتی هاووڵاتییبوون و لای کەمی عەدالەتی کۆمەڵایەتیی و بەهای ژیانێکی ئازاد، بەدەست بخەین؟

بەشێکی بەرچاو لە رۆشنبیر و ئەکادیمستانی کورد(بە تایبەتیی ئەوانەی لە هەندەرانن یان ئەوانەی موستەفیدن لە رەیعخۆریی دەسەڵات) مێتیقی نەژادیی ئەیان بزوێنێت، وەکو چامەی شیعریی، ناوی هەندێ سکۆلاری جیهانییان لەبەر کردووە(ئەندەرسن، سمیث، گێلنەر…) بەردەوام کۆنتێکستی ئایدیاکانی ئەوان، بە ئەدەبییاتی خۆیان بەرهەم ئەهێننەوە، بەئەوەی لەو خەیاڵاتە شیعریی و خەونە

شاعیریانەی خۆیان بکەون و تێکەڵ بە حیقد و رقبوونەوە و راسیزم لە دەوڵەتی عێراق و پێکهاتە دیینیی، مەذهەبیی و جڤاکییەکانی تری عێراقی ئەکەن و ثیۆرایزی کوردایەتیی، بە دەسەڵاتی کوردیی و تاجیرە گەورەکانی ئەم بزوتنەوەیە، ئەکەنەوە.

بۆ تێگەیشتن لە عێراق، لەو فاشیزمە سیاسییەی عوروبە بەرهەمی هێناوە، هەروەها لەوعوقدەی سیاسییەی بزوتنەوەی کوردایەتیی کە جگە لە شیعر و چامەی سیاسیی(ئەوەش بە بەیاننامەی تەحریضیی)، شتێکی نییە ناوی تێکستی لێ بنرێت. لەرەوەیە، پێویستمان بە پێداچوونەوەی مێژووی خۆمان، هەیە. مێژوویێک ئەبێ کەناڵێکی مەعریفیی (epistemic venue) تێدا دروست بکەین و سەرە داوەکانی ئەم هەموو فەشەلە سیاسیی، عەسکەریی، کۆمەڵایەتیی و کولتورییەی کورد و عێراقییەکانی تێدا بدۆزینەوە. واقیع ئەوەیە کە سێ پێکهاتەی سەرەکیی لەعێراقدا، لەلایەن کۆمەڵێك حیزب و بنەماڵەی خۆسەپێن و قۆرغکارەوە، بە ئەجێندای هەرێمایەتیی، عێراق بەرەو طائیفییەت(شیعیی و سوننیی) و شەڕی نەژادیی(عەرەب، کورد و تورکمان…تاد) ئەبەن. ئەمانە بە گوتاری رەگەزپەرستیی، فاشیزمی نەتەوەیی و مەذهەبیی، یەکتر تاو ئەدەن و بەبێن لە خۆیان ئەدەن بۆ ئەوەی بەرامبەر یەکتر تیژتر و باشتر، پۆپیولیزمی سێکتەکانی خۆیان، مەبەکان و هەوادارانیان، بجوڵێنن. هەموویشیان ئەگەڕێنەوە یەک کولانچکەی ئایدیۆلۆژیی و خۆراك لە یەك گوتارەوە وەرئەگرن.

عێراق، هیی ئەمڕۆ نییە کە دەرگیری طائیفییەت و نەتەوەپەرستیی (عوروبە و کوردایەتیی) بووەتەوە، بەڵکو هێڵە جیاکەرەوەکانی پێکهاتەکانی عێراق، لە ئەتنۆ-طائیفییدا(ethno–sectarian) شتێکی نوێ نییە کە لە دوای داگییرکردنی عێراق لە ٢٠٠٣ ەوە، دەستی پێکرد بێت. بە پێچەوانەوە، بە چەندیین چەرخ، ئەو ویلایەتانەی عێراقیان لێ دروست کرا، لە ژێر فەرمانڕەوایی عوثمانییەکاندا بوونە و هەمان دەردی طائیفیی و نەژادیی، کەم تا زۆر، بوونی هەبووە. بە هەموو خراپییەکانی عێراقەوە، هەر قسەکردنێک لەسەر هەڵوەشاندنەوەی عێراق و جیابوونەوەی کوردستانی عێراق و رۆح بەبەرداکردنەوەی کوردایەتیی، وەکو ئەوە وایە بایۆگرافیای کەسێکی مردوو(obituary)، لە بێ ذەخیرەیی فیکریی و لاموبالاتی سیاسییدا، بەردەوام بڵێیت و بڵێیتەوە.

راستە، عێراق، وێران بووە، لە باشوور و ناوەڕاست، طائیفییەت و تا رادەیەک رۆحی ناسیۆنالیزمێکی عێراقیی(سواغدراو بە نەکهەیەکی عوروبیی) بوونیان هەیە، گەندەڵیی و دزیی، زۆرن، بەڵام بە هەموو

خراپییەکانی عێراقەوە، خاوەنی شارێکی وەکو بەغدادە کە لووتکەی شارستانییەت و پێشکەوتنە نەک هەر لە عێراقدا، بەڵکو لە ناوچەکەشدا، خاوەنی ئەو گەنجانەی تشرینە کە بە عەدالەتی کۆمەڵایەتیی، تا رادەیەکی باش پاشەکشەیان بە میلیشیاکانی حەشدی شەعبیی کرد. راستە عێراق، بە ویستی زۆرینەی رەهای" الاکثرية المطلقة" کورد دروست نەبووە(زۆرینەی "الاکثرية" کورد لە ئیستیفتای چوونە پاڵ عێراقدا، دەنگیان بە بەڵێ داوە، جگە لە ناوچەکانی ژێر دەستی شێخ مەحمود)، هاوزەمان، ریفراندۆمی ٢٠١٧ پێش ئەوەی بکرێ، عەڕابەکانی هاواریان ئەکرد بە سەربەخۆیی نییە، بەڵکو لە واقیعدا بە گەڕانەوەی ویلایەتی موصڵ بوو بە سەر خەونە پانتورکییەکانی ئەردۆغان، بە دەستی والییەکی کوردیی، کاری بۆ کرا . ئەو کارەی دەنیز ناتالی بە فەضحی ئەفسانەکان(Debunking Myths) ناوی ئەبات.

ئەو یۆتۆپیا سیاسییە و خەونە شاعیرانەیەی کوردە نەژادییەکان، کوردایەتیی وەکو ئایین سەیر ئەکەن و فەشەلەکانی بە فەشەلی عێراق دائەپۆشن و پێیانوایە کوردستانی عێراق لەناو ئەو هەموو ئاگردانی سنوورەدا، ئەتوانن بیکەن بە دەوڵەتی سەربەخۆ(لە واقیعدا موستەعمەرەیەکی وەکو قوبرص). ئەمەش هەمان ئەو خەونە سیاسییە ئایدیۆلۆژییەی داعش و بەغدادیی بوو کە ویستیان خەلافەت لە عێراق و سوریەی وێنەکراودا، بە ئیمتیدادی نیۆعوثمانییەکان، جێکەوت بکەن. داعشیش، پێیوابوو عێراق، طائیفییەت دایڕزاندووە، هیچی بەسەر هیچەوە نەماوە، بۆیە دەوڵەتێکی وەهمییان لە شام و عێراق، دروست کرد و ناوی دەوڵەتی ئیسلامیی لە شام و لە عێراق(داعش)یان لێ نا.

هەمان ئەم ئایدیۆلۆژییە نەژادییە بە صەبغەیەکی طائیفییەوە، بوونی هەیە کە کورد ناتوانێ و ناکرێ لە عێراقدا بژیەت، بەڵکو ئەبێ جودا بێتەوە. بەشێکی زۆری ئەمانە، چونکە لە لایەن تورکیا و ئەردۆغانەوە، دنە ئەدرێن، بەهیچ شێوەیەک باسی ستەمی میللیی لەسەر کوردی تورکیا و جیابوونەوەی ئەوان ناکەن کە ژمارەیان چوار ئەوەندی کوردی عێراق ئەبێت، بە هۆکاری ئەوەی داعشیش و ئەم ناسیۆنالیزمە طائیفییە ریفراندۆمچییە، وزە لە ئەردۆغانیزم و دەسگای موخابەراتیی تورکیاوە، وەرئەگرن. جێگەی ئەفسوسە، زۆرێک لە نەتەوەییەکانی کورد، بەهۆی حەماسی نەتەوەیی و حەماوەی نەژادییەوە، راستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ، ئەکەونە ناو گەمەی موخابەراتییە ئیقلیمییەکانەوە. بەهۆی ئەو باکگراوندە سوننییگەرییەی ناسیۆنالیزمی کوردایەتییە موکریانییەکەوە، لەگەڵ

نەهجە طائیفیی و پانتورکییەکانی تورکیای ئەردۆغاندا، یەکئەگرنەوە.

ئەم زنجیرە باسە درێژەی هەیە…

---

* International Journal of Middle East Studies
Vol. 44, No. 2 (May 2012), pp. 333-345 (13 pages)
Published By: Cambridge University Press

بەشەکانی تری ئەم باسە:

بەشی یەکەم..

بەشی دووەم..